

Cando a cultura volve á trinchreira Atopándonos entre o eu e o nós

Autoreferencialidade literaria, voces poéticas últimas, formatos de edición inabituais e o peso da nación centraron os días 20 e 21 de novembro as mesas do IV Encontro de Escritores Novos. A ansiedade ou non da influencia, as voces que apenas acadaron o formato libro, os diferentes soportes onde situamos hoxe a creación ou a minorización cultural foron motivos para o debate nun tempo asediado. No remate, poesía, música e videocreación camiñaron acompañados amosando a súa potencialidade como espectáculo. // **Mario Regueira**

Moitos das xuntanzas literarias dos últimos anos estivéronse desenvolvendo en pazos, mosteiros ou castelos, ambientes, se cadra, pouco simbólicos na maior parte das ocasións. Porén, por este ano, a situación escollida pola Asociación de Escritores en Lingua Galega pareceu encaixar metaforicamente coas condicións extraliterarias que atopou o IV Encontro de Escritores Novos. O castelo de Santa Cruz, na vila coruñesa de Oleiros, sitúase sobre un illote que durante anos só foi accesíbel por barca, aínda que hoxe unha pasarela de madeira o mantén unido á terra firme. A súa situación estratéxica, coa cidade herculina xusto na súa fronte, debeu ser especialmente importante en tempos convulsos, e neles debeu destacar tamén a súa privilexiada función de baluarte defensivo. E se ben neste ano non puidemos ver catapultas nas inmediacións, arqueiros nas ameas ou barcos piratas na baía da Coruña, a ninguén se lle ocultaba que dentro do castelo acontecía un acto defensivo e se resistía un asedio feroz. Cunha sorte similar á corrida polo Festival de Poesía do Condado, ou o Culturgal (hoxe AcheArte), os encontros de novos escritores da AELG perderon o apoio institucional dun goberno empeñado en non deixar medrar a herba aló onde pisan os seus cabalos. Para as persoas que durante anos predicamos a quen quixo escoitar que a loita cultural non pode resumir toda a loita política, resulta especialmente duro reconecer o estado de involución acadado, no que un congreso, un festival ou unha feira comercial volven ser, como nos minerais

anos 50, un acto profundamente político non exento da súa dose de valentía. Seríamos inxustos se non reconecemos, por tanto, o valor da AELG ao cumprir promesas feitas en tempos máis doados e a profesionalidade demostrada na propia configuración duns Encontros comprometidos coa continuidade e atención ás novas voces da literatura. Tamén hai que destacar, porque poucas veces se fai, os esforzos por superar a perspectiva xerárquica e o sectarismo asociativo, en prol dunha concepción ampla do feito literario nacional. Bo exemplo disto é que o Encontro estivese aberto, un ano máis, a persoas (público e relatores) non asociadas.

A primeira mesa de debate, organizada por Chus Regueira, versaba sobre un concepto tan multi-interpretábel como o da (auto)referencialidade literaria. Alberto Lema (Vimianzo, 1975) abriu cunha reflexión sobre as envexas confesábeis e inconfesábeis cara ás súas coetáneas. O discurso, moi cinguido a *The Anxiety of Influence* de H. Bloom basculou dun xeito agardado entre dous polos como son Freud e o propio crítico norteamericano. A posibilidade de resucitar os traumas edípicos na relación entre coetáneos, nunha sorte de nova aplicación cainita, traía vellos fantasmas a un encontro en que o concepto da morte (literaria) do pai xa protagonizara algunhas das súas anécdotas máis coñecidas e sobrevaloradas. Se cadra por iso as intervencións de Inma López Silva (Compostela, 1978) e Iolanda Zúñiga (Vigo, 1975) pareceron aproximarse por momentos a unha confesión

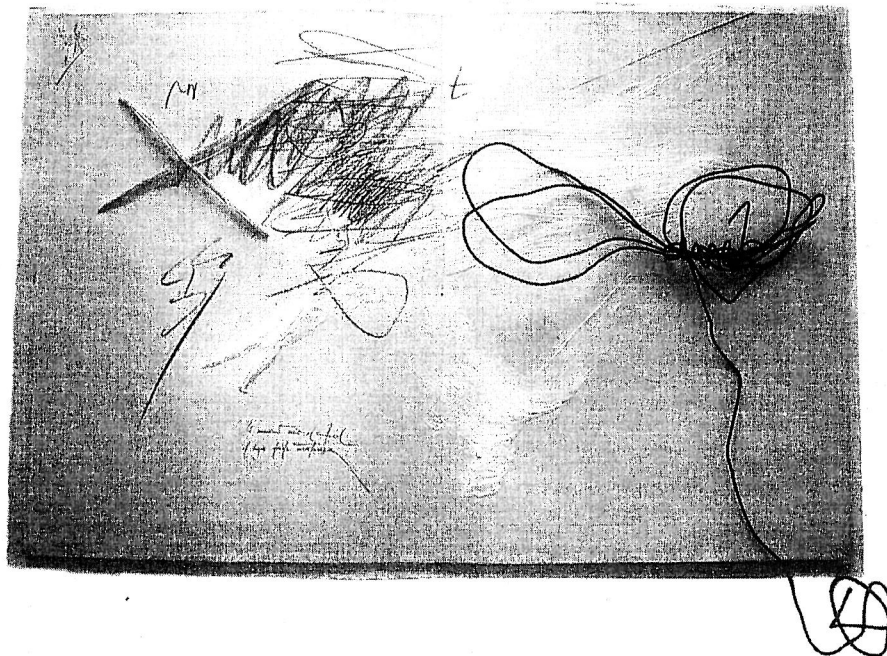
psicanalítica. A primeira, cunha defensa sen complexos do seu individualismo e o reconecemento da figura do escritor como un ente egocéntrico, alérxico á figura das xeracións que, segundo ela, perden o seu sentido de defensa dos intereses comúns coa aparición das asociacións de escritores. Trufando a súa intervención con declaracións pretensiosamente provocadoras ("Me encanta Belén Esteban"), López Silva acertou ao describir un mundo globalizado no que as autoras xa non están cinguidas a referencias canónicas e unívocas. Unha formulación moi semellante á de Iolanda Zúñiga, que repasou na súa intervención feitos culturais inherentes á súa xeración cronolóxica, entre os que, no persoal, destacou a súa resistencia á literatura academicamente canonizada e a súa extrema sensibilidade a elementos como a publicidade urbana.

A pesar do pouco habitual que resulta atopar autores que falen con esa encomiábel falta de complexos, non deixa de botarse de menos unha referencia máis comprometida co proxecto común que representan as literaturas asediadas. E aínda que resultaría absurdo negar a puxanza do individualismo na realidade literaria, tamén se botou a faltar outra ollada sobre os proxectos comúns e resistentes que posibilitou o mesmo mundo interconectado tan doadamente recoñecíbel polas relatoras. Ao mesmo tempo, moitos gustamos de pensar que as tensións literarias teñen unha explicación máis sociolóxica que a trazada polos críticos conservadores e os neurólogos vieneses aos que reinterpretan, e que as xeracións

dos últimos anos se caracterizaron, a pesar de todo, por proxectos colaborativos antixerárquicos nos que brillou, por regra xeral, o recoñecemento e o respecto da diverxencia como un valor e a negación da xenialidade inherente ao modelo do creador individual convencional.

A segunda mesa do día, organizada por Elvira Riveiro, caracterizouse, como o ano anterior, pola importancia dada a voces que ocupan (aínda) posicións de marxinalidade. A xuventude das participantes, xunto coas condicións en que publicaron a súa (aínda) escasa obra foron dous dos elos comúns que marcaron o seu desenvolvemento. Entre algúns outros poderíase destacar tamén a súa proximidade persoal e o feito de provir todos do mesmo contorno, a Facultade de Filoloxía de Compostela. É frecuente, nas preguntas a escritoras mozas, percibir un certo estado prediscursivo. Moitas das persoas que comezan a escribir caracterízanse por unha defensa da espontaneidade do feito e presentan dificultades á hora de elaborar un discurso sobre a creación literaria. Cousas semellantes puideron parecer na intervención de Andrea Núñez (Marín, 1984), que a pesar de todo conseguiu deixar suficientemente clara a súa concepción da escritura como o labor dunha corredora de fondo en solitario, e tamén a súa aposta polas literaturas subversivas ante un "sistema literario" que agarda submisión por parte das autoras. Nun posicionamento político semellante situouse Gonzalo Herme (Rianxo, 1987), que porén recoñecía a existencia das xeracións, destacando o seu aspecto social e deténdose tamén no trazado dunha cartografía das escritas que sentía próximas. Ao mesmo tempo, e cunha análise moi traballada que referenda xa unha certa experiencia no campo da crítica, falaba dunha evolución posíbel da poesía galega dende os noventa até os nosos días. Con moitas semellanzas con este discurso, aínda que cunha perspectiva máis persoal, Alicia Fernández (Escalón, 1987) facía un sucinto repaso á multitude de autoras que a tiñan influído, mentres situaba a súa poesía nas proximidades dalgunha das liñas da autoría feminina dos noventa. Se cadra a extrema proximidade persoal das tres relatoras propiciou o ton de frescura e distensión que caracterizou esta mesa, aínda que ao mesmo tempo puido ser a causa de que non existise algo máis de debate e discordancias, ao presentar visións en boa medida coincidentes e mesmo cómplices.

A mañá do sábado iniciou coa mesa sobre edición presentada por Antía Otero e que recolleu tres visións absolutamente dispares, nas que cabe destacar moi especialmente a intervención de Baldo Ramos (Celanova, 1971), cunha brillante e poética reflexión sobre o papel do pintor/escritor e o significado da caligrafía como arte ancestral. Ao mesmo tempo Ramos, que está desenvolvendo un interesante aínda que non moi coñecido labor de autoedición artística, repasou a súa propia produción dende os comezos na mocidade até as salas de exposición que acolleron algunhas das súas obras. Carlos Vinagre (Porto, 1988) falou da súa experiencia na autoedición en terras portuguesas, así como en relación ao proxecto colectivo Incomunidad, unha intervención que se cadra perdeu a oportunidade de abordar a dimensión colaborativa galego-portuguesa, en xeral bastante ausente dos Encontros. Uqui Permui (Barralobre, 1964) repasou, pola súa banda, os tres

Deshabitada espera, 2005 // Baldo Ramos

anos do Proxecto Edición. A absoluta distancia dos tres nun tema tan amplo non permitiu demasiadas interaccións dentro da propia mesa, alén das coincidencias nalgúns problemas de visibilidade e distribución. A pesar do especial interese que suscitaron as relatoras, ficamos, pola nosa parte, coa sensación de que segue pendente a abordaxe dalgúns dos problemas anexos máis actuais, como o papel dos dereitos de autor no mundo contemporáneo ou o futuro do libro electrónico e a literatura na rede, por exemplo, que seguirán agardando momentos máis propicios.

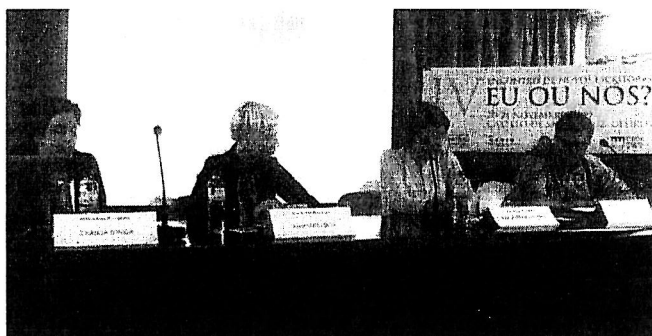
Os Encontros fechaban os seus debates coa mesma dirixida por Francisco Castro, que dende unha perspectiva que sorprende a propios e estraños preguntaba polo "peso da nación" a tres voces dos noventa tan diferentes como Estíbaliz Espinosa (A Coruña, 1974), María Lado (Cee, 1979) e Séchu Sende (Padrón, 1972). Coin-

cidían as dúas primeiras nunha consideración á parte da escrita "comprometida", que en xeral tendera a producir cansazo nas novas xeracións. Aínda asumindo unha perspectiva política básica, centrada na cuestión lingüística e mesmo entendendo que tal perspectiva se revitalizara en momentos de ataque lingüístico tan marcado, ambas as dúas tenderon a darlle unha importancia relativa. María Lado, en concreto, aludiu á necesidade de renovar o discurso do compromiso cara a formas novas, que superasen demasiados anos de cansazo panfletario. Séchu Sende, pola súa banda, quixo centrar o discurso na forza dos creadores para construír realidade coas palabras, incluída a nación e a nacionalidade, que como constructos sociais precisarian de mantedores. Nese sentido, o discurso de Séchu remata na necesidade de facer unha fronte común e de asumir pola vía da afectividade ás persoas que se achegaron á lingua, especialmente os neofalantes, aínda que

non esquece a nada desprezable forza social do reintegracionismo, que ao seu xuízo tamén non pode quedar sen o seu lugar nas barricadas.

En xeral, e aínda que nunca están todas as que son e dous días non chegan para xuízos profundos, o balance das nosas defensas só pode lanzar un saldo positivo. Unha vez máis resistiremos o asedio dos castelos.

Canto á visión que podo dar do recital do sábado 21 de novembro, esta xorde da propia idea inicial do espectáculo. É complicado xulgar unha intervención en que se participou como executante. O problema non é de obxectividade, senón de perspectiva. Perdida a posición do espectador, fica a de quen experimentou os preparativos e espíu detrás do pano segundos antes de comezar, e a de quen baremou positivamente, coa magnanimidade coa que se xulgan sempre os aplausos. A idea de mesturar poesía e música electrónica non é nova, nin sequer neste país, porén si que ten un certo aire inédito o feito de concibir a unión como un espectáculo en directo, co grupo traballando sobre unhas bases feitas ex profeso para os poemas e cun espectáculo visual complementario e igualmente inspirado nestes. A concepción do evento, tramada por Antía Otero, contemplaba un traballo conxunto que ía alén do feito, demasiado habitual, de reunir música e poesía sen fomentar o seu coñecemento mutuo. A experiencia, que incluíu ensaios e conversas sobre o significado dos poemas, o acompañamento da música e a oportunidade de determinadas imaxes, figurou nova para quen está afeito a recitar sen medios e sen noción de espectáculo, e quixérase tamén que non fose excepcional, e que puidese marcar un cambio de tendencia no xeito de concibir a poesía como evento.

Iolanda Zúñiga, Inma López Silva, Chus Nogueira e Alberto Lema na mesa inicial do Congreso // AELG